

INNOVATSION LOYIHALARNI QO'LLAB-QUVVATLASHDA XALQARO MOLIIYA INSTITUTLARINING O'RNI

Aminov Farrux

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

ORCID: 0009-0009-4665-1398

aminov1982@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada innovatsion loyihalarni moliyalashtirish va ularni amaliyotga tatbiq etishda xalqaro moliya institutlarining roli tahlil qilinadi. Jahon banki, Osiyo taraqqiyot banki, Xalqaro valyuta jamg'armasi kabi yirik moliyaviy tashkilotlarning innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlashdagi strategiyasi, moliyaviy vositalari va texnik ko'magi yoritiladi. Shu bilan birga, MDH davlatlari, xususan, O'zbekiston tajribasi asosida xalqaro institutlar bilan hamkorlik samaradorligi ham ko'rib chiqiladi. Maqolada olimlarning qarashlari, amaliy misollar, mavjud muammolar va istiqbolli takliflar asosida chuqur tahlil berilgan.

Kalit so'zlar: innovatsiya, xalqaro moliya institutlari, Jahon banki, Osiyo taraqqiyot banki, innovatsion loyihalar, moliyalashtirish, texnik yordam, MDH davlatlari, O'zbekiston iqtisodiyoti, ilm-fan va texnologiya, barqaror rivojlanish, grant va kredit mexanizmlari, xalqaro hamkorlik.

РОЛЬ МЕЖДУНАРОДНЫХ ФИНАНСОВЫХ ИНСТИТУТОВ В ПОДДЕРЖКЕ ИННОВАЦИОННЫХ ПРОЕКТОВ

Аминов Фаррух

Ташкентский государственный экономический университет

Аннотация. В статье анализируется роль международных финансовых институтов в финансировании инновационных проектов и их реализации. Будут освещены стратегии, финансовые инструменты и техническое содействие крупных финансовых организаций, таких как Всемирный банк, Азиатский банк развития и Международный валютный фонд, в поддержке инноваций. Также будет рассмотрена эффективность сотрудничества с международными институтами на основе опыта стран СНГ, в частности Узбекистана. В статье представлен глубокий анализ взглядов ученых, практических примеров, существующих проблем и перспективных предложений.

Ключевые слова: инновация, международные финансовые институты, Всемирный банк, Азиатский банк развития, инновационные проекты, финансирование, техническая помощь, страны СНГ, экономика Узбекистана, наука и технологии, устойчивое развитие, грантовые и кредитные механизмы, международное сотрудничество.

THE ROLE OF INTERNATIONAL FINANCIAL INSTITUTIONS IN SUPPORTING INNOVATIVE PROJECTS

Aminov Farrukh

Tashkent State University of Economics

Abstract. *The article analyzes the role of international financial institutions in financing innovative projects and their implementation. The strategy, financial instruments, and technical assistance of such large financial institutions as the World Bank, the Asian Development Bank, and the International Monetary Fund in supporting innovations will be highlighted. At the same time, the effectiveness of cooperation with international institutions based on the experience of the CIS countries, in particular Uzbekistan, will also be considered. The article provides an in-depth analysis based on the views of scientists, practical examples, existing problems, and promising proposals.*

Keywords: *innovation, international Financial Institutions, World Bank, Asian Development Bank, innovative projects, financing, technical assistance, CIS countries, Uzbekistan's economy, science and technology, sustainable development, grant and credit mechanisms, international cooperation.*

Kirish.

Zamonaviy dunyoda iqtisodiy rivojlanish va raqobatbardoshlikni ta'minlashning asosiy omili innovatsion faoliyat hisoblanadi. Innovatsion loyihalar milliy iqtisodiyotni modernizatsiyalash, yangi texnologiyalar yaratish va joriy etish, shuningdek, xalqaro bozorlarda raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarish uchun muhim ahamiyatga ega. Biroq, innovatsion loyihalar odatda yuqori xavf-xatarga ega bo'lib, katta hajmdagi moliyaviy resurslarni talab qiladi. Shu sababli, xalqaro moliya institutlarining ushbu sohadagi roli tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Jahon banki (World Bank Group, 2023), Xalqaro moliya korporatsiyasi (IFC) (International Finance Corporation, 2023), Osiyo rivojlanish banki (Asian Development Bank, 2024) va boshqa xalqaro moliya institutlari innovatsion loyihalarni moliyalashtirish, texnik yordam ko'rsatish va bilim almashish platformalarini yaratish orqali rivojlanayotgan mamlakatlarning innovatsion potentsialini oshirishga yordam bermoqda.

Xalqaro moliya institutlarining innovatsion loyihalarni qo'llab-quvvatlashdagi roli nafaqat moliyaviy yordam ko'rsatishdan iborat, balki strategik yo'nalishlarni belgilash, eng yaxshi xalqaro tajribalarni tarqatish va institutlashtirish jarayonlarini kuchaytirishni ham o'z ichiga oladi. Bu institutlar rivojlanayotgan mamlakatlarning ilmiy-tadqiqot va ishlanmalar (ITEI) sohasidagi imkoniyatlarini kengaytirish, universitetlar va tadqiqot markazlarining salohiyatini oshirish, shuningdek, innovatsion ekotizimning barqaror rivojlanishi uchun zarur bo'lgan infratuzilmani yaratishda muhim rol o'ynaydi. Shu bilan birga, ular startup kompaniyalar va kichik innovatsion korxonalarining rivojlanishi uchun maxsus moliyalashtirish mexanizmlarini ishlab chiqish va joriy etishda faol ishtirok etmoqda.

Jahon iqtisodiyotining raqamlashtirish jarayonida xalqaro moliya institutlarining o'rni yanada muhim bo'lib bormoqda. Raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt, blokchain, Internet of Things (IoT) va boshqa ilg'or texnologiyalar sohasidagi innovatsion loyihalar katta hajmdagi investitsiyalarni talab qiladi. Xalqaro moliya institutlari bu sohada nafaqat to'g'ridan-to'g'ri moliyalashtirish, balki risk kapital fondlarini yaratish, texnoparklarning rivojlanishini qo'llab-quvvatlash va raqamli ko'nikmalarni rivojlantirish dasturlarini amalga oshirish orqali ham yordam bermoqda. Shuningdek, ular kiberbezopaslik, ma'lumotlar himoyasi va raqamli huquqiy asoslarni rivojlantirish kabi muhim masalalarda ham texnik yordam ko'rsatmoqda.

Klimat o'zgarishi va barqaror rivojlanish maqsadlari kontekstida innovatsion loyihalarni qo'llab-quvvatlash xalqaro moliya institutlarining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi. Yashil texnologiyalar, qayta tiklanadigan energiya manbalari, energiya samaradorligi,

chiqindilarni qayta ishlash va ekologik toza ishlab chiqarish texnologiyalari sohasidagi innovatsion loyihalar maxsus e'tibor qozonmoqda. Xalqaro moliya institutlari bu sohada "yashil obligatsiyalar" chiqarish, kabon fond mexanizmlarini yaratish va ekologik innovatsiyalarni rag'batlantirish uchun maxsus moliyalashtirish instrumentlarini ishlab chiqmoqda. Shu bilan birga, ular mamlakatlarning milliy innovatsion tizimlarini yashil iqtisodiyot tamoyillari asosida qayta qurish bo'yicha strategik maslahatlar bermoqda.

Rivojlanayotgan mamlakatlar uchun xalqaro moliya institutlarining yordam ko'rsatish usullari tobora murakkablashib bormoqda. Oddiy kreditlar berishdan tashqari, ular texnik yordam ko'rsatish, bilim almashish dasturlari, mentorlik xizmatlari va sektorlar bo'yicha ixtisoslashgan qo'llab-quvvatlash dasturlarini taklif etmoqda. Shu bilan birga, mahalliy moliya institutlari va xususiy sektorning salohiyatini oshirish, innovatsion ekotizimning barqaror rivojlanishini ta'minlash maqsadida uzoq muddatli strategik hamkorlik dasturlari ishlab chiqilmoqda. Bu yondashuv mamlakatlarning mustaqil innovatsion rivojlanish qobiliyatini oshirishga yordam bermoqda va tashqi moliyaviy qaram bo'lishni kamaytirmoqda.

Xalqaro moliya institutlarining innovatsion loyihalarni qo'llab-quvvatlash faoliyatida regional hamkorlik muhim o'rin tutadi. Osiyo-Tinch okeani mintaqasi, Yevropa, Afrika va Lotin Amerikasi kabi mintaqalarda regional rivojlanish banklari va moliya institutlari mahalliy xususiyatlarni hisobga olgan holda innovatsion loyihalarni qo'llab-quvvatlash bo'yicha maxsus dasturlar ishlab chiqmoqda. Bu dasturlar mintaqaro savdo-sotiqni rivojlantirish, texnologik hamkorlikni kuchaytirish va regional innovatsion markazlarni yaratish maqsadlarini o'z ichiga oladi. Shuningdek, mamlakatlar o'rtasida innovatsion loyihalar bo'yicha hamkorlikni rag'batlantirish va yaxshi tajribalarni almashish uchun maxsus platformalar yaratilmoqda.

Kelajakda xalqaro moliya institutlarining innovatsion loyihalarni qo'llab-quvvatlashdagi rolining yanada kuchayishi kutilmoqda. Yaqin o'n yil ichida sun'iy intellekt, kvant texnologiyalar, biotexnologiya va kosmik texnologiyalar sohasidagi loyihalar uchun katta hajmdagi moliyaviy resurslar talab qilinadi. Xalqaro moliya institutlari bu sohada yangi moliyalashtirish mexanizmlarini ishlab chiqish, xavf-xatarni boshqarish tizimlarini takomillashtirish va innovatsion loyihalarning ijtimoiy ta'sirini baholash bo'yicha yangi yondashuvlar qo'llash zarurligiga duch kelmoqda. Shu bilan birga, ular raqamli transformatsiya, climate tech va bioeconomy kabi yangi sohalarning rivojlanishini qo'llab-quvvatlash uchun o'z strategiyalarini doimiy ravishda yangilab turishlari kerak bo'ladi.

Adabiyotlar sharhi.

Mavzuga oid adabiyotlarni tahlil etish jarayonida Innovatsion loyihalarni qo'llab-quvvatlashda xalqaro moliya institutlarining o'rni bo'yicha dunyoning bir qancha yetakchi iqtisodchi olim va mutaxassislar tomonidan ilmiy izlanishlar olib borilgan bo'lib. Ulardan, Ason o'z tadqiqotlarida Rossiyaning xalqaro moliya institutlari bilan o'zaro ta'sirini chuqur tahlil qilgan va bu munosabatlarning ikki tomonlama xarakterini ta'kidlagan. Olimning fikricha, XMI Rossiyaga nisbatan loyiha maqsadlari, moliyaviy resurslar berish shartlari va amalga oshirish mexanizmlariga asosiy e'tibor qaratadi, bunda ularning xatti-harakatlari oddiy xalqaro moliyaviy tashkilotlar kabi bo'lsada, o'zlarining qoidalari, tajribasi va cheklovlari bilan rahbarlanadi. Ason (2018) ta'kidlashicha, innovatsion loyihalarni qo'llab-quvvatlashda XMI texnik jihatdan yordam beradi va bu jarayon Rossiya uchun nafaqat moliyaviy, balki bilim va texnologiya transferi nuqtai nazaridan ham foydali hisoblanadi.

Kuznetsov (2020) o'z ilmiy ishlarida xalqaro moliya institutlari va ko'p qutblilik muammolarini har tomonlama o'rganib, zamonaviy global moliyaviy tizimning strukturaviy o'zgarishlariga alohida e'tibor bergan. Olimning ta'kidlashicha, an'anaviy global XMI (Jahon banki, IMF) monopoliyasidan so'ng, mintaqaviy institutlar - EABR, Yangi rivojlanish banki, Markaziy Osiyo banki kabi tashkilotlar Rossiya va boshqa rivojlanayotgan mamlakatlar uchun real alternativa bo'lib xizmat qilmoqda. Kuznetsov innovatsion loyihalarni moliyalashtirish kontekstida mintaqaviy XMI ning afzalliklarini - mahalliy ehtiyojlarni yaxshiroq tushunish,

madaniy va institusional yaqinlik, shuningdek geosiyosiy mustaqillik imkoniyatlarini alohida ta'kidlaydi va bu institutlarning kelajakda global moliyaviy arxitekturani qayta shakllantirishda muhim rol o'ynashini bashorat qiladi.

Stiglitz (2002) o'z tadqiqotlarida xalqaro moliya institutlarining boshqaruv tizimi va qaror qabul qilish jarayonlaridagi fundamental muammolarga chuqur e'tibor qaratgan va bu institutlarning rivojlanayotgan mamlakatlar manfaatlarini to'liq ifodalamayotganini ta'kidlagan. Nobel mukofoti laureati sifatida Stiglitz innovatsion loyihalarni qo'llab-quvvatlashda XMI ning rolini baholashda ulardagi demokratiya tanqisligi, shaffoflik etishmasligi va qaror qabul qilish jarayonida rivojlanayotgan mamlakatlar ovoziining etarli darajada eshitilmasligini asosiy muammo deb hisoblaydi. Uning fikricha, XMI moliya vazirlari va markaziy banklar xabarlarini tomonidan boshqariladi, ular birinchi navbatda moliyaviy hamjamiyat manfaatlarini himoya qiluvchi siyosat ishlab chiqadi, bu esa innovatsion rivojlanish uchun zarur bo'lgan uzoq muddatli strategik yondashuvga zid keladi.

Rogoff (2009) o'z tadqiqotlarida xalqaro moliya institutlarining O'tish davridagi mamlakatlar va rivojlanayotgan iqtisodiyotlar uchun ahamiyatini ta'kidlab, institutlar qurilishining murakkabligi va vaqt talab etuvchi tabiatiga alohida e'tibor bergan. Rogoffning innovatsion loyihalarni qo'llab-quvvatlash bo'yicha pozitsiyasi shundaki, bozor institutlarini "laboratoriya sharoitida" yaratish va real bozor o'tishini boshlamasdan rivojlantirish mumkin emas, chunki institutlar rivojlanishi uchun uzoq vaqt va amaliy tajriba zarur. U ta'kidlashicha, kommunizm qulaganidan so'ng yangi institutlar tezda yaratilishi kerak bo'lgan va bu jarayonda xatolar muqarrar bo'lgan, ammo bugungi kunda mavjud institutlar, qanchalik nomukammal bo'lishidan qat'iy nazar, agar dastlabki harakat boshlanmagan bo'lsa, ular mavjud bo'lmasdi va innovatsion rivojlanish uchun asos yaratmagan bo'lardi.

Chang (2002) o'z tadqiqotlarida rivojlanayotgan mamlakatlarning innovatsion rivojlanishida davlat aralashuvi va sanoat siyosatining muhim rolini ta'kidlab, xalqaro moliya institutlarining "Vashingtondagi konsensus" yondashuviga tanqidiy munosabat bildirgan. Chang innovatsion loyihalarni qo'llab-quvvatlashda XMI ning rolini baholashda ularning ko'pincha rivojlangan mamlakatlar manfaatlarini ifodalovchi siyosat yuritishini va rivojlanayotgan mamlakatlarga nisbatan "bir o'lcham hammaga mos keladi" yondashuvini qo'llashini tanqid qiladi. Uning fikricha, innovatsion rivojlanish uchun har bir mamlakat o'zining milliy xususiyatlari, resurs imkoniyatlari va rivojlanish bosqichiga mos keluvchi individual yondashuvni talab qiladi, XMI esa ko'pincha standart liberalizatsiya va erkinlashtirish siyosatini majburiy ravishda qo'llaydi, bu esa innovatsion salohiyatni to'liq ishga solishga to'sqinlik qilishi mumkin.

Tadqiqot metodologiyasi.

Innovatsion loyihalarni qo'llab-quvvatlashda xalqaro moliya institutlarining o'rni bo'yicha dunyo olimlari tomonidan olib borilayotgan tadqiqodlarni tahlil qilish, mavzu yuzasidan barcha ma'lumotlarni to'plash, solishtirish, mantiqiy fikrlash kabi iqtisodiy tadqiqot usullaridan foydalanildi.

Tahlil va natijalar muhokamasi.

Bugungi kunda dunyodagi barcha rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlar uchun innovatsion loyihalar iqtisodiy o'sish va raqobatbardoshlikni ta'minlashning asosiy omillaridan biriga aylandi. Texnologik taraqqiyot, yangi mahsulotlar yaratish, ishlab chiqarish jarayonlarini modernizatsiya qilish va xizmatlar sifatini yaxshilash kabi sohalar innovatsion yechimlarni talab qiladi. Biroq, innovatsion loyihalar ko'pincha yuqori xavfli bo'lib, katta hajmdagi boshlang'ich investitsiyalarni talab qiladi. Shu sababli, milliy moliyaviy imkoniyatlari cheklangan mamlakatlar uchun xalqaro moliya institutlarining yordami muhim ahamiyat kasb etadi.

Xalqaro moliya institutlari, jumladan Jahon banki, Xalqaro moliya korporatsiyasi (IFC),

Osiyo taraqqiyot banki va boshqa mintaqaviy banklar innovatsion loyihalarni moliyalashtirish uchun keng ko'lamli moliyaviy vositalarni taklif etadi. Ular nafaqat to'g'ridan-to'g'ri kreditlar va grantlar beradi, balki shuningdek, xususiy sektor investitsiyalarini jalb qilish uchun kafolat berish, risk sug'urtasi va boshqa moliyaviy instrumentlardan foydalanadi. Bu institutlar o'zlarining kuchli moliyaviy pozitsiyalari va xalqaro miqyosdagi ta'siri tufayli, alohida mamlakatlar uchun qiyin bo'lgan yirik innovatsion loyihalarni amalga oshirish imkoniyatini yaratadi.

Xalqaro moliya institutlari nafaqat moliyaviy resurslar manbai, balki texnologik bilimlar va eng ilg'or amaliyotlarni tarqatish markazlari sifatida ham faoliyat yuritadi. Ular turli mamlakatlardagi muvaffaqiyatli innovatsion loyihalar tajribasini o'rganib, uni boshqa hududlarga moslashtirishda yordam beradi. Bunday institutlar o'zlarining keng tarmoqi orqali ilmiy-tadqiqot muassasalari, universitetlar, texnologik kompaniyalar va davlat organlarini birlashtirib, innovatsion ekotizimlarni yaratishga ko'maklashadi. Shuningdek, ular xalqaro standartlar va eng yaxshi amaliyotlarni joriy etish orqali loyihalar samaradorligini oshiradi.

Innovatsion loyihalar tabiiyki yuqori riskli bo'lib, ko'plab noaniqliklar va kutilmagan muammolarni o'z ichiga oladi. Xalqaro moliya institutlari bu risklar bilan kurashish uchun professional tajribaga ega bo'lib, turli xil risk boshqaruvi vositalarini taklif etadi. Ular loyihalar uchun siyosiy risklar sug'urtasi, valyuta kursi o'zgarishi riski, bozor riski va texnologik risklar bo'yicha himoya choralari ko'radi. Bunday himoya choralari xususiy investorlar uchun innovatsion loyihalarga sarmoya kiritishni yanada jozibador qiladi va natijada loyihalar uchun qo'shimcha moliyaviy resurslar jalb qilish imkoniyati paydo bo'ladi.

Muvaffaqiyatli innovatsion faoliyat nafaqat moliyaviy resurslarni, balki yuqori malakali kadrlar va kuchli institutional tuzilmalarni ham talab qiladi. Xalqaro moliya institutlari rivojlanayotgan mamlakatlarning institutional qobiliyatini oshirish uchun maxsus dasturlar amalga oshiradi. Ular davlat organlarining innovatsion siyosatni ishlab chiqish va amalga oshirish qobiliyatini rivojlantirish, mahalliy ilmiy-tadqiqot muassasalarini mustahkamlash, tadbirkorlik madaniyatini shakllantirishga yordam beradi. Shuningdek, bu institutlar kadrlar tayyorlash, o'qitish va malaka oshirish dasturlarini moliyalashtiradi.

1-jadval

Xalqaro moliya institutlarining innovatsion loyihalarni qo'llab-quvvatlashdagi o'rni (WBG, 2023; IFC, 2023; ADB, 2024)

№	Moliya instituti	Asosiy yo'nalishlar	Innovatsion loyihalarga ta'siri	Taklif qilinadigan vositalar
1	Jahon banki (World Bank)	Barqaror taraqqiyot, infratuzilma, ta'lim	Innovatsion ta'lim, raqamli infratuzilma rivoji	Grantlar, kreditlar, texnik yordam
2	Xalqaro valyuta jamg'armasi (IMF)	Makroiqtisodiy barqarorlik	Innovatsiyalar uchun barqaror iqtisodiy muhit yaratish	Kreditlar, siyosiy maslahatlar
3	Osiyo taraqqiyot banki (ADB)	Transport, energetika, texnologiyalar	Toza energiya va texnologik modernizatsiya	Moliyalashtirish, texnik hamkorlik
4	Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki (EBRD)	Bozor iqtisodiyoti, yashil iqtisodiyot	Yashil texnologiyalar va raqamli loyihalarni rag'batlantirish	Investitsiyalar, aksiyalar, maslahatlar
5	Islom taraqqiyot banki (IsDB)	Ilm-fan, innovatsiya, barqaror rivojlanish	Musulmon davlatlar uchun innovatsion salohiyatni oshirish	Grantlar, ilg'or tajriba almashuvi
6	Afrika taraqqiyot banki (AfDB)	Rivojlanish va texnologiyalar	Innovatsion startaplar va texnologik loyihalarni qo'llab-quvvatlash	Kreditlar, texnik ko'mak, siyosiy maslahatlar

Zamonaviy dunyoda innovatsiyalarni rivojlantirishda xalqaro moliya institutlarining roli nihoyatda muhim. Jadvaldan ko'rinib turibdiki, Jahon banki, Osiyo taraqqiyot banki va boshqa yirik moliyaviy tashkilotlar nafaqat moliyaviy yordam ko'rsatadi, balki strategik yo'nalishlarni belgilashda ham faol ishtirok etadi. Ular barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlash, raqamli infratuzilmani rivojlantirish, toza energiya va yashil texnologiyalarni joriy etish kabi yo'nalishlarda innovatsion loyihalarni moliyalashtirish orqali o'z a'zolariga katta ko'mak beradi. Bu institutlarning yondashuvi innovatsiyalarni faqat texnik yangilik sifatida emas, balki kengroq iqtisodiy va ijtimoiy taraqqiyot vositasi sifatida ko'rishga imkon beradi. Misol uchun, Jahon banki va Osiyo taraqqiyot banki grantlar, imtiyozli kreditlar va texnik yordam orqali infrastruktura va texnologik loyihalarga sarmoya kiritadi. EBRD esa ko'pincha aksiyalar va investitsiyalar orqali biznes sektorini qo'llab-quvvatlaydi. Islom taraqqiyot banki esa asosan musulmon davlatlar uchun ilm-fan, startaplar va texnologik salohiyatni oshirishga qaratilgan mablag'lar ajratadi. Ushbu vositalarning xilma-xilligi shuni ko'rsatadiki, xalqaro moliya institutlari har bir mamlakatning ehtiyojini va rivojlanish bosqichini hisobga olgan holda mos yondashuv ishlab chiqadi.

O'zbekiston kabi rivojlanayotgan davlatlar uchun xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlik qilish – texnologik mustaqillikka erishish va zamonaviy iqtisodiyotni shakllantirishda katta imkoniyatlar yaratadi. Bu institutlarning yordami bilan mamlakatda raqamli transformatsiya, startap ekotizimi rivoji, ilmiy-tadqiqot markazlarining moliyaviy qo'llab-quvvatlanishi kabi muhim sohalarida o'sish sur'atlari sezilarli darajada oshmoqda. Shu bois, xalqaro institutlarning innovatsiyalarni moliyalashtirishdagi o'rni nafaqat iqtisodiy o'sishga, balki jamiyatning ilg'or bilimiga asoslangan taraqqiyot yo'liga o'tishiga ham xizmat qilmoqda. Bu jarayon O'zbekistonning global innovatsion makondagi o'rnini mustahkamlashda muhim omil hisoblanadi.

Xalqaro moliya institutlari innovatsion loyihalarni qo'llab-quvvatlash orqali mintaqaviy hamkorlik va integratsiya jarayonlarini kuchaytiradi. Ular turli mamlakatlarni qamrab olgan mintaqaviy innovatsion loyihalarni moliyalashtirish orqali ilmiy-tadqiqot faoliyatini birlashtiradi va texnologik almashuvni rag'batlantiradi. Bunday yondashuv alohida mamlakatlar uchun qimmat bo'lgan yirik tadqiqot loyihalarini amalga oshirish imkoniyatini yaratadi va natijada butun mintaqaning innovatsion salohiyatini oshiradi. Shuningdek, ular savdo va investitsiya oqimlarini kuchaytirish orqali mintaqaviy iqtisodiy integratsiyaga hissa qo'shadi.

Zamonaviy xalqaro moliya institutlari o'zlarining innovatsion loyihalarni qo'llab-quvvatlash faoliyatini Birlashgan Millatlar Tashkilotining Barqaror rivojlanish maqsadlari bilan chambarchas bog'laydi. Ular atrof-muhitni muhofaza qilish, ijtimoiy tenglik ta'minlash, iqtisodiy o'sish va texnologik taraqqiyotni bir vaqtda amalga oshirish imkonini beruvchi loyihalarni ustuvor yo'nalish sifatida qo'llab-quvvatlaydi. Bunday yondashuv innovatsion loyihalarining nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy va ekologik ta'sirini ham hisobga oladi, bu esa uzoq muddatli barqaror rivojlanishni ta'minlaydi.

Raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt, biotexnologiya, qayta tiklanadigan energiya va boshqa perspektivali sohalarining jadal rivojlanishi xalqaro moliya institutlariga yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Ular ushbu sohalarini qo'llab-quvvatlash uchun maxsus moliyaviy vositalar ishlab chiqmoqda va innovatsion loyihalar uchun yangi moliyalashtirish mexanizmlarini sinab ko'rmoqda. Shuningdek, bu institutlar blockchain texnologiyasi, raqamli valyutalar va boshqa fintech yechimlarini o'zlarining faoliyatiga joriy etish orqali innovatsion loyihalar bilan ishlash samaradorligini oshirmoqda. Kelajakda ular global innovatsion ekotizimning asosiy elementira aylanib, dunyodagi texnologik taraqqiyotni tezlashtiruvchi muhim kuch bo'lib qoladi.

Xulosa va takliflar.

Olib borilgan tadqiqot shuni ko'rsatdiki, xalqaro moliya institutlari zamonaviy dunyoda innovatsion loyihalarni qo'llab-quvvatlashda noyob va almashtirib bo'lmaydigan rol o'ynaydi. 2024 yil ma'lumotlariga ko'ra, Jahon banki \$97 milliard, ADB \$24.3 milliard, EBRD €16.6 milliard miqdorida moliyalashtirish ta'minlab, bu resurslarning 40-58% ini innovatsion va iqlim loyihalariga yo'naltirgan. Bu ko'rsatkichlar XMI ning global innovatsion ekotizimning asosiy qismiga aylanganligini tasdiqlaydi.

O'zbekistonda Innovatsion loyihalarni qo'llab-quvvatlashda xalqaro moliya institutlarining tajribalarni o'rgangan holda quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish maqsadga muvofiqdir:

Innovatsion loyihalarni aniqlash va baholash uchun milliy darajada maxsus platformalar tashkil etish kerak. Bunday platformalar xalqaro moliya institutlari bilan uzviy aloqada bo'lishi va ustuvor yo'nalishlarni aniqlashda vositachilik qilishi mumkin.

Xalqaro institutlar bilan shaffof va ochiq hamkorlik mexanizmlarini ishlab chiqish lozim. Bunga loyiha tanlovi, monitoring, hisobot berish va baholash tizimlarining raqamlashtirilgan, ommaviy va auditga ochiq shaklda tashkil etilishi kiradi.

Mahalliy startaplar, ilmiy markazlar va universitetlar uchun grant va texnik yordamga moslashgan maxsus dasturlar ishlab chiqilishi lozim. Xalqaro institutlar bilan qo'shma fondlar tashkil etilishi yosh innovatorlar uchun yangi imkoniyatlar yaratadi.

Innovatsion loyihalar uchun xorijiy investorlar va donorlarni jalb qilishda xalqaro institutlarning vositachilik salohiyatidan kengroq foydalanish kerak. Bu ham tashqi moliyaviy oqimlarni ko'paytiradi, ham yangi texnologiyalarni tezroq joriy etishga yordam beradi.

Moliya institutlari ko'magida amalga oshirilgan loyihalar bo'yicha tahliliy va ilmiy hisobotlar muntazam ravishda e'lon qilib borilishi lozim. Bu yondashuv tajriba almashinuvi, ochiqlik va ishonchni oshirishda muhim ahamiyatga ega.

Innovatsion loyihalarni qo'llab-quvvatlashda xalqaro moliya institutlarining roli kundan-kunga ortib bormoqda va bu trend kelajakda ham davom etadi. O'zbekiston uchun XMI bilan samarali hamkorlik - bu nafaqat moliyaviy resurslarni jalb qilish, balki dunyo andozalaridagi texnologiyalar, boshqaruv tajribasi va bilimlarni o'zlashtirish imkoniyatidir. Muvaffaqiyat uchun strategik yondashuv, institutional qobiliyatlarni rivojlantirish va xalqaro hamkorlikni chuqurlashtirish zarur.

Adabiyotlar/Lumepamypa/References:

Asian Development Bank. (2024). *"Innovation and Technology for Development in Asia."* Manila: ADB Publications.

Chang, Ha-Joon. (2002) *"Kicking Away the Ladder: Development Strategy in Historical Perspective."* Anthem Press. <https://www.econ.cam.ac.uk/people/faculty/hjc1001>

International Finance Corporation. (2023). *"Supporting Innovation and Entrepreneurship in Emerging Markets."* Washington, DC: IFC Publications.

Rogoff, Kenneth. (2009) *"This Time Is Different: Eight Centuries of Financial Folly."* Princeton University Press. (<https://scholar.harvard.edu/rogoff> and <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2009/12/people.htm>)

Stiglitz, Joseph E. (2002) *"Globalization and Its Discontents"*, W. W. Norton & Company. (<https://www.sipa.columbia.edu/communities-connections/faculty/joseph-e-stiglitz>)

World Bank Group. (2023). *"Innovation Policy: A Guide for Developing Countries."* Washington, DC: World Bank Publications.

Асон Т.А. (2018) Взаимодействие России с международными финансовыми институтами: выгоды или угрозы // Вектор экономики. - №4(22). - С. 23-34. (<https://cyberleninka.ru/article/n/vzaimodeystvie-rossii-s-mezhdunarodnymifinansovymi-ins.>)

Кузнецов А.В. (2020) Международные финансовые институты и вызовы многополярности // Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: Международные отношения. - Т. 20, № 3. - С. 445-456. (<https://cyberleninka.ru/article/n/mezhdunarodnye-finansovye-instituty-i-vyzovy-mnogopolyarnosti>)